

Εἰς τό Topkapu Serai , τοῦ ὁποῖου

τὸ ἀρχαιότατον μέρος ἀνατρέχει εἰς τὸν
Πορθητὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Sultan
Mehmed II Fatih , ἐσουλττονοτο δύο
σπουδαῖα ἔγγραφα ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς Nak-
ne 1835 καὶ Saray 16/1141, τὰ ὁποῖα
θεορῶσιν τὰ ἱδρύματα, εἰς τὴν νέαν κα-
τακτηθεῖσαν, τὴν ὡς πρωτεύουσαν τοῦ κράτους προοριζομένην πόλιν. Οὐ-
δὲν ~~ἐκ~~ αὐτῶν τῶν δύο ἔγγραφων εἶνε τὸ πρωτότυπον, ~~ἐκ~~ καὶ τὰ δύο
ἐπίσημα ἀντίγραφα αὐτῶν, ὥστε αὐτὰ ἔκτός τῶν ~~ἐκ~~ τῆς ἀντιγραφῆς λαθῶν
ἀποδίδουν ἐπακριβῶς τὸ πρωτότυπον κείμενον. Ἀστυχῶς ἡ εἰς τὸ τέλος
ὑποτιθεμένη χρονολογία καὶ ὑπογραφή δὲν ἀντεγράφησαν. Ἀπεότερα τὰ
ἔγγραφα εἶνε ὁλοακρῶς συντεταγμένα εἰς τὴν ἀραβικὴν.

Zwei Stiftungsurkunden
der Sultans Mehmed II Fatih
-----
von Tahsin Uz: Direktor Museum
Topkapu Seray
Herausgegeben Engeleitet
Istanbuler Mitteilungen
Herausgegeben v. der Abteilung
Istanbul des Archäologischen
Institutes des Deutschen
Reiches. Heft 1935, 4

Πικρόδον Αχμέτ Πικρόδον Πικρόδον

I. Τὸ ἐν ἔγγραφον Nakne 1835 (τυπωμένον εἰς τὰς Σελ. I-15) εἶνε
γραμμένον ρόλος μήκους 7,80 μ. ἀπὸ ~~καρπύας~~ λουρίδας γυαλιστεροῦ χάρ-
του πλάτους 37 ἐκ.μ. συγκεκαλιμμένον καὶ ~~κατόπιν~~ ἀπὸ ἑνα πράσινον
ὑφασμα συναρμοσμένον τὸ ὁποῖον ἔχει ἐπιτεθεῖ εἰς τὰ περιθώρια τῶν
σελίδων, οὕτω αἱ σελίδες τοῦ κειμένου εἶνε στριφωμένες ἀπὸ δ'ο στε-
νὰ κατὰ μήκος ραμμένα περιθώρια. Ἐκτός αὐτῶν κατὰ μήκος τοῦ ὅλου ρό-
λου δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἑκτείνονται δύο λευκαὶ γραμμαὶ, αἱ ὁποῖαι
πλαισιώνουσιν τὸ γραμμένο μέρος, πλάτους 20 ἐκ.μ.. Τὸ ἔγγραφον εἶνε
ῥατὸ δεῖγμα τῶν ἔγγραφων τῆς ὀθωμανικῆς καγκελαρίας κατὰ τοὺς πρῶ-
τους χρόνους. 41,5 ἐκ.μ. κάτωθεν τοῦ ἄνω περιθωρίου εὐρίσκεται ἡ ἐ-
πιγραφή, τὸ ἄκρον ἄκρον τῶν καλλιγραφῶν, ἐπεξεργασμένη μὲ ὑπερβο-
λικῶς ῥατὰ χρώματα (γαλάζιο βάθος, ἀπὸ ἐπάνω χρυσοῦ καὶ κόκκινου, ἐ-
πίσης λίγο λευκοῦ) τῆς ὁποίας ὁ τύπος μὲ χρυσοῦ εἶνε γραμμένος. Ἀκο-
λουθεῖ ὁ ἀπὸ χρυσοῦ τραβηγμένος Tugra τοῦ Σουλτάνου Mehmed II τοπο-
θετημένος εἰς τὸ ἀριστερόν περιθώριον - ὡς ἐπικύρωσις τῆς ὀρθῆς ἀν-
τιγραφῆς ἀπὸ τὸν Kadiasker (Alfeddin) Ali b. Yusuf al-Fendari (st. 903)
ὁ ὁποῖος ἐπὶ Mehmed II ἐπὶ δέκα ἔτη κατεῖχε αὐτὸ τὸ ὑπουργεῖον (βλ.

+ Πικρόδον
+ Ραυδὸν
40 Ε.μ.μ.
+ Σουλτάν
+ Τουλῶν

Tasköprüzâde-Mecidi, 3.200). Αυστοχῶς ὁ χρῆνος τοῦ ὑποργήματος τοῦ 2
ὡς Kadıasker δὲν ἔχει ἐπακριβῶς προσδιορισθῇ, καὶ οὕτω δὲν ἐξά-
γεται ἀσφαλῆς χρονολογία διὰ τὴν ἀντιγραφήν, ἡ ὁποία ἀσφαλῶς ἐπὶ
Fatih ἀκόμη θά ἔγινε. Τὸ ὄνομα τοῦ Σουλτάνου φαίνεται - ἐκτός ἀπὸ
τὸν Tugra - με λεπτομερῇ τιτλολογίαν εἰς τὰς 2. 3, σ. 9 - 2.4 σ. 1.
Ἀκριβέστερον χρονολογικὸν προσδιορισμὸν ἐπιτρέπει ἡ ὀνομασία τοῦ
H. Bezdereu Maḫmūd passā (2.14 σ. 6), ἡ ὁποία τὴν χρονολογικὴν δυνα-
τότητα περιορίζει εἰς τὰ ἔτη τῆς διπλῆς τοῦ ὑπουργίας, ἥτοι 1453-
1467 καὶ 1472-1473. Πρόκειται εἰς αὐτὸ τὸ ἰδρυτικὸν ἔγγραφον (Vak-
fiye) διὰ τὰ ξένα πανδοχεῖα (imaret) διὰ τοὺς Ulema καὶ Derwische
(imāret li'l-sādirin va'l-vāridin min ehli'l'ulemā va'l-agnid va'l-
fukarā va'l-mesākin) τὰ ὁποῖα ὁ Σουλτάνος ἐτακτοποίησε εἰς τὴν
ἐκκλησίαν Ἀκανάλοσος (I) καὶ, ὡς εἰς
τὸν Λεσπότην ἀνήκουσαν καὶ εἰς τὰς εἰς αὐτὴν παρακειμένους οἰκί-
ας (2.5, σ. 7). Πρὸς συντηρήσιν τοῦ ἰδρύματος ὑπῆρχε σειρά ἀπὸ ἑ-
παιθμισμένα χωρία ἐπακριβῶς μετὰ τὰ ὅρια των καὶ ὅ,τι εἰς αὐτὰ ἑ-
γύκει, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ Kirk-kilisē
(Ζαράντα Ἐκκλησιῶν), τῶν ὁποίων τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ἡ Πά-
νιδος (Banedos) - εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ Μαμαρά νοτίως τῆς Ραιδεστοῦ-
(2.6* σ. 10, 2.11* 2.1-31) καὶ ~~μία γραμμή ἀπὸ ὁρίων~~ εἰς
Κωνσταντινουπόλιν καὶ Γαλατῇ ὁρίζει (2.11* σ. 1). Ἀνώτερος ἐπιμε-
λητὴς τοῦ ἰδρύματος (mātevellī) καὶ τῆς περιουσίας του εἶνε μό-
νον ὁ Σουλτάνος καὶ μετ' αὐτόν ὁ ἐκάστοτε διάδοχος. Ἀκολουθοῦν τὰ
διατάγματα ὅσον ἀφορᾷ τὸ προσωπικὸν διὰ τὴν διεύθυνσιν καὶ ἐπι-
στασίαν τοῦ ἰδρύματος καὶ τῆς ἰδιοκτησίας του, ἐπίσης τὰς ἀπολα-
βάς τοῦ προσωπικοῦ καὶ τὴν διατήρησιν τοῦ ἰδρύματος. Εἰς τὸ τέλος
παρά τίθενται οἱ συνήθειαι τύποι.

II. Τὸ ἕτερον ἔγγραφον Saray 16/1141 (τυπωμένον εἰς τὰς 2.1-149)
εἶνε τὸ ἰδρυτικὸν ἔγγραφον Vaqfiye διὰ πλήρες σύμπλεγμα ἰδρυμά-
των καὶ δι' αὐτὸ ὁγκῶδες, τὸ ὁποῖον πράγματι εἰς τὸ πρωτότυπον εἶ-

(I) εἶτε: Akanalisoa (τό η δύναται προσέτι ε ἡμενὰ γραφῇ.

3
χε τήν μορφήν βιβλίου, ὅπως καί τό ἀντίγραφον, τό ὁποῖον μεταξὺ
ἡμῶν εὐλάττεται. Αὐτό τό βιβλίον ἀποτελεῖται ἀπό 75 φύλλα γυαλι-
στεροῦ χάρτου σχήματος 22X36 ἐκ.μ. μέ χρυσό περίβλημα μέ 12,5X26,5
ἐκ.μ. Ἡ ἀρίθμωσις τῶν φύλλων εἶνε κατὰ μέγα μέρος ξεθωριασμένη
τό κείμενον ἀρχίζει ἀπό τό φ. I' (2.2) μέ χρυσόν περίβλημα πέριξ
μία χρυσή παρυσή ἀκολουθοῦμένη ἀπό πικρά ξεχωριστό τύπο ζωγραφικῆς
(Basmala-Formel) εἰς τό ὡραῖον δερμάτινον περικάλυμμα (τυπωμένον
εἰς τήν Σελ. I) εἶνε δελτίον μεταγενεστέρως χρονολογίας, τό ὁποῖ-
ον φέρει τήν σημείωσιν : "Ἀντίγραφον τοῦ Vakkfiye τοῦ ἀποθανόντος
Σουλτάνου Μεχμέτ Χάν".

Τό ἀντίγραφον ἔχει γίνει ἀπό τό πρωτότυπον τοῦ ἱδρυτικοῦ ἐγ-
γράφου τοῦ μακαρίου Σουλτάνου Μεχμέτ Β. Μουράτ Χάν, ὅπως καθαρά
δεικνύει ἡ ἐκ τοῦ κειμένου διὰ μιᾶς ὀριζοντίας γραμμῆς ἀποχωρι-
σμένη τελευταία σημείωσις, τοῦ ὁποῖου παρατίθεται ὁ ἀπό χρυσό
τραβηγμένος Τούγρας, εἰς τό ἀριστερόν περιθώριον, κάθετος τοῦ κει-
μένου, εἰς τό κάτω ἡμῖον τοῦ ἐκτιλόγου τοῦ ἀντιγράφου εἶνε ἡ σημεί-
ωσις ἡ ὁποία ξεδιαλύνει ὅτι ἡ μεταγραφή (ἀπό τό πρωτότυπον) ἐγίνε
εἰς τὰς 8. Zi'lka'da d.J. 901, ἥτοι 19 Ἰουλίου 1486 (2.148). Οὕτω
τό ἀντίγραφον δι' αὐτῆς τῆς σημειώσεως εἶνε ἀκριβῶς χρονολογημένον.
Διὰ τό πρωτότυπον ἀφήνει νά ὑποθέσωμεν ὅτι θά ἐγίνε εἰς τὰ τελευ-
ταῖα χρόνια τοῦ Σουλτάνου Μεχμέτ II. (1481). "τό νέον μεγάλο τζα-
μί" τοῦ κατακτητοῦ (ἑατίχ-Τζαμί), τό ὁποῖον ἐν αὐτῷ παίζει κάποι-
ον ρόλον, ἀνηγέρθη κατὰ τὰ ἔτη 1463-1470, τὰ τεῖχη τοῦ νέου Σεράϊ,
τά ὁποῖα ἐπίσης μνημονεύονται, ἦσαν τελειωμένα τῷ 1478. Δέν εἶνε
λοιπόν πολὺ ἀπεμακρυσμένον τοῦ χρόνου ὅτε ὁ ἀντιγραφεὺς τήν ἀντι-
γραφήν του ἀπέσπασε, ὀλίγον πρό τῆς ἀνω χρονολογίας. Ὅτι ἡ ἀντι-
γραφή ἐγίνε πραγματικῶς εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Σουλτάνου Βαγιαζίτ,
ἐξάγεται ἐκίσης ἀπό τόν παρατιθέμενον, ὁμοίως ἀπό χρυσόν τραβηγμέ-
νον Τούγραν (2.4) εἰς τό κείμενον, ἐκεῖ ὅπου ἀρχίζει τό κύριον μέ-
ρος μετά τήν πρὸς θεόν δόξαν καί τοῦ προφήτου του, ὅπως ἡ ἀκονομή
τοῦ πρωτοτύπου εἰς τόν Μεχμέτ II, διὰ τήν ὀνομασίαν του ὡς ἱδρυτοῦ

4
ἀσσελίζεται (2.8) καί ἀπό τήν ἐπί τῶν σελίδων παρατιθεμένην τιτλο-
λογίαν. (2.8-8)

Ἡ χορήγησις θεωρᾶ 1) τήν Ἀγίαν Ζοφίαν 2) Zeyrek Câmî·1
(Παντοκράτωρ) 3) τό Τζαμί στό Γαλατᾶ (Ἀράκ Τζαμί), εἰς τό ὁποῖον
ἡ ἐκκλησία "Mese Domenikos μεταβλήθη 4) τὴν εἰς Τζαμί μεταβληθεῖσαν
ἐκκλησίαν, εἰς Σηλυβρίαν (2.12), 5) τὴν ἐκκλησίαν (Παντεπόκτης) τὴν
μεταβληθεῖσαν εἰς Τζαμί, 6) τὰ ξένα κανδοχεῖα (Imaret) διὰ τοὺς
Ulems καὶ Derwische μίαν νεωτέραν ἐκκλησίαν, γνωστή ὡς Kalenderhane
(συνήθως - ὅμως βλ. καὶ Σελ. XIII ὡς λανθασμένης - συνταυτίζεται
μέ τὴν παρὶαν Διακόνισσαν) (Σελ. 13), 7) Τό καινούργιο Τζαμί "σα-
τίχ-Τζαμί" καὶ τὰ εἰς αὐτό ἀνήκοντα, 8) Μεδρεσέ, 9) Βιβλιοθήκην
(2.14), 10) Γηροκομεῖον (Dar es-sifa) καὶ 11) Imaret, τελευταίως
12) ἓνα Τζαμί εἰς τό "νέον κάστρον" (ἴσται εἰς τό Τόπκαπου Ζερήϊ
καίμενον, τό ὁποῖον πρότινος μεταβλήθη εἰς βιβλιοθήκην), εἰς τό
ὁποῖον εἰς τὴν κατὰ παραδοκὴν γενομένην ἀκολουσίαν ἐπιτρέπεται
ἡ εἴσοδος εἰς πάντας (2.15).

Τοιαῦται διὰ τὴν ἱστορικὴν τοπογραφίαν εὐρίσκονται πολυτίμη
μάρτυρες εἰς μέγαν ἀριθμὸν εἰς τό ἀκολουθοῦν τμήμα, εἰς
τό ὁποῖον ἀριθμεῖται, τί ἐκληροδοτήθη εἰς αὐτά τὰ ἱδρύματα πρὸς
ἐπικαρπίαν: οὕτω ὅλη ἡ Σηλυβρία (2.17) ~~καὶ ὅλη ἡ~~ κατόπιν μία γραμ-
μὴ χωρίᾳ καὶ λειψόδια (2.18-20), ὅλα εἰς τὴν περιοχὴν Tekfurkaya
Kizikilise (Χαράντα Ἐκκλησιῶν) Βιζύης, καὶ Τοῦρλου καίμενα · εἰς
τὴν πρώτην θέσιν ἴσταιται πάλιν, ὅπως εἰς τὸν ἄλλον Vaqfiye ἡ Πά-
νιδος (Banados) ἐπίσης καὶ τὰ ἐκεῖ ἀπαριθμημένα ὀνόματα τόπων
καὶ λειψοδιῶν ἄλλῶς ἐπαναλαμβανόμενα, ἔχουν ὅμως καὶ μερικὰ ὀνό-
ματα προστεθεῖ.

Παρατηρητέον ὅτι ἐδῶ ἐκτός τῶν ἄνωθεν 12 ὀνομασθέντων ἱδρυ-
μάτων, παραχωρεῖται πρὸς κέρκωσιν τό μνημονευθὲν Vaknevazgen, ἀ-
κόμη ἐν σχολείον, εἰς τὴν Δυτικὴν πόλιν τῆς Ἀγίας Ζοφίας (132)
καὶ προστίθεται τό Τζαμί Vefkizade (2.135), διὰ τό τελευταῖον ὡς
καὶ τό δι' αὐτό ἱδρυθὲν λουτρόν (χαμάμι) ἐτοποθετήθη ἰσοβίως ὡς
Mitevelli ὁ Scheich Vefkizade (στ. 896 μεγείρας).

5

Τό ἄνωτέρω διάταγμα ἐγγυᾶται εἰς τόν ἰδρυτὴν καὶ τοὺς ἀπο-
γόνους του ὡς Wittenevelli τοῦ ὅλου συμπλέγματος τοῦ ἰδρύματος με-
τά τὴν ἐκλείψιν τοῦ οἴκου Ὁσμάν, εἰς τόν ἐκάστοτε ἀρχηγόν (Σ.142)
Ἀκολουθοῦν διαταγαὶ σχετικαὶ μὲ τὴν λογιστικὴν καὶ τὸν ἐλεγχον
τῆς διοικήσεως, π.χ. νά συγκεντρώνωνται κάθε ἕξ μῆνας εἰς τό θε-
τίχ Τζαμί, ὁ κληρὸς, ὁ σύλλογος τῶν καθηγητῶν, καὶ οἱ ἄλλοτε διο-
ρισθέντες ὡς διευθυνταὶ τοῦ ἰδρύματος, νά ἀναγινώσκωσι ὁμοῦ ὅλοι
τὸ ἔγγραφο καὶ νά ἐξακριβώνουν τὴν προσήλωσιν εἰς τὰς διαταγὰς
αὐτοῦ. Ἀκολουθοῦν οἱ λοιποὶ τύποι μέχρι τῆς ἀποσπασθείσης χρονο-
λογίας.

Ἐκ τῶν δύο ἐδῶ ἀναφερομένων ἐγγράφων, τὸ δεύτερον ἀναμφιβό-
λως εἶνε τὸ σπουδαιότερον. ^{οἷν} ~~Αὐτὸ~~ πρῶτον ἐν σχέσει μὲ αὐτὸ εἶνε
ὡς περίληψις.

Ἡ σημασία ἀμφοτέρων τῶν ἐγγράφων, ὡς ἱστορικὰ δείγματα ἐπο-
χῆς, ἀπὸ τὰ σπανίως μόνον ἐμφανιζόμενα ἔγγραφα, δὲν ἔχει ἐνάγκη
μὲ τὰ λεχθέντα εὐρυτέρας διασσεσηνίσεως, ἐκτός τούτου, αὐτὰ παρί-
στανται ὡς σπουδαῖαι πηγαὶ διὰ τὴν ἱστορικὴν τοπογραφίαν τῆς Κων-
σταντινουπόλεως καὶ Ἀνατολικῆς Θράκης, θά δυνηθῇ τις ἐπιστημονι-
κῶς ἱστορικῶς ἀπὸ διαφόρους κατευθύνσεις ν' ἀξιοποιήσῃ. Οὐχὶ τελευ-
ταίως, παρουσιάζουν αὐτὰ σπουδαῖαν πρώτην ὕλην διὰ τὴν σπουδὴν
τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας τῶν μωαμεθανικῶν ἰδρυμάτων, τὰ ὅποια
εἰς τὴν κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἰσλαμικοῦ κράτους
ἐπαιξαν σπουδαῖον ρόλον.

Ἀπὸ καιροῦ κάτοχος τῶν ἐγγράφων, ὑπέδειξα αὐτὰ εἰς τὸν κύρι-
ον Paul Wittek τοῦ Γερμανικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου εἰς τὴν
Ἀνσταντινούπολιν, ὁ ὁποῖος ἐπιδεικνύει ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον τῆς
ἐξερευνήσεως τῆς ἱστορίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ κ. Wittek
ταχέως ἐπέισθη περὶ τῆς σπουδαιότητος ἀμφοτέρων τῶν ἐγγράφων καὶ
μὲ ἐκάλεσε νά δημοσιεύσω αὐτὰ μὲ τὴν σειρὰν των εἰς Facsimile-
Druck. Ἐδέχθην μετὰ χαρᾶς αὐτὴν τὴν πρόσκλησιν. Δυστυχῶς ὁ σκο-

πρός τοῦ κ. Wittke δηλαδή νά προσφέρῃ σχολιασμένην μετάφρασιν καί
πίνακα, τὸ ὁποῖον ἐσήμενεν ἐπίκουρον ἐργασίαν, διὰ τὴν συνέχισιν
ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν διαμειοβητεῖται, καί ἤτο ἐπίσης τῆς γνώ-
μης, ὅτι τὰ ἔγγραφα πρὸς τὸ παρὸν μόνον δι' ἀνατυπώσεως θά ἐγίνον-
το προσιτὰ γρήγορα εἰς τὴν γενικὴν σπουδὴν, μάλιστα οὕτως ἢ ἄλλως
πραγματικὴ ἐξάντλησις παρομοίων μόνον διὰ συρροῆς καί συμπράξεως
διαφόρων εἰδικότητων δυνατόν εἶνε. Αὕτῃ ἡ σπουδὴ ἐδῶ μόνον ἀπὸ δι-
ασφύρους πλευρὰς δύναται νά ἐξετασθῇ. Ὡς πρώτη διασώτισις πρέπει
νά χρησιμεύσῃ ἡ προτετασσομένη εἰσαγωγή, διὰ τῆς ὁποίας τὴν σύνταξιν
φιλικῶς μέ εἶχε βοηθήσῃ ὁ κ. Wittke, ὅστις ἀνωσιώθη μέ τὰ ἔγγραφα
αὐτὰ ἐλθὼν ἤδη εἰς τὰ καθέκαστα. Ἐλπίζω ὅτι ἀμφοτέρω, τὰ ὁποῖα
ἀκολουθοῦν τὴν συνέχειαν τῆς παρούσης ἐκδόσεως, θά δώσουν μίαν θε-
μελιώδη σπουδὴν. Εἶνε λοιπὸν αὐτά, ἐξαιρέσει τῆς ἱστορικῆς των ἀ-
ξίας, εὐγλωττα θεύματα τῆς θελήσεως, τῆς πνευματικῆς καλλιέργειας
τοῦ δημιουργικοῦ πνεύματος, τοῦ ὁργανωτικοῦ ταλάντου τῶν Τούρκων,
οἱ ὁποῖοι τὴν πόλιν αὐτήν, ἡ ἀπείρα ἤδη πολὺ πρό τοῦ Περσικοῦ, ἀπὸ
τό ὕψος κατέπεσε, εὐρωστὰ καί μεγαλοφάνταστα - ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ
πληθυσμοῦ, ὑποφέροντα ἢ ἀφελούμενα - ὀλίγαχρόνια ἤδη μετὰ τὴν κα-
ταστροφὴν εἰς μίαν νέαν ἀνθησιν ὠδηγήθησαν.
